

Десетогодишњица смрти Нине Кирсанове: Париз, Буенос Аирес, Монте Карло... Енглеска, Шкотска, Шпанија, Холандија, Италија... Рускиња Нина Кирсанова играла је на највећим балетским сценама света. Али, Београд јој је био дом

Играла је у првој целовечерњој балетској представи Народног позоришта. Прво постављање „Охридске легенде“ везано је за њено име. У Београду, за само три године играла је 18 главних улога, као кореограф поставила је 28 балета. Из њеног студија у улици Риге од Фере, изникли су такви играчи као што је Душица Сифниос, Милорад Мишковић, Трнинић... Може се сматрати оснивачем Средње балетске школе у Београду. Сарајевски балет, своју професионалну делатност почео је њеном кореографијом, успоставила је балетски ансамбл и школу у Скопљу. Кад се коначно опростила од балета дипломирала је археологију, где је и магистрирала у седамдесетој години живота!

К Пише: Марија Петричевић

раљевина Југославија била је једна од земаља која је најсрданије отворила своје границе и своје срце за избегле Русе после Октобарске револуције 1917. године. Некима је била само привремено уточиште одакле су касније кренули даље у свет, али су многи у њој, као православној и словенској земљи, нашли своју другу домовину. Поред индустријалаца, трговаца, лекара, инжењера, професора и архитеката, међу избеглим Русима налазио се и велики број уметника који су отварали приватне школе, а ретки су добијали и ангажмане у Народном позоришту. За разлику од великог и видљивог трага који су оставили за собом руски архитекти у Београду између два рата, мање је видљив, али ништа мање значајан траг и утицај руских балетских уметника. Може се чак рећи да су они имали пресудан утицај на оснивање и развој балетског ансамбла у Народном позоришту у Београду.

Нина Кирсанова (1898-1989) једна је од најзаслужнијих руских балетских уметница која је све своје уметничко знање и умеће, али и свој живот, посветила пре свега Народном позоришту и развоју српског и

БАЛЕТСКЕ ПАТИКЕ, ПИЈАН И МАЧАК ВАСИЛИЈЕ

У балету „Коицелија“, 1924. године: После две године ангажмана у Београду, кренула је даље за својом балетском каријером. Али, Београду се увек враћала

југословенског балета. Иако је неколико пута одлазила из Београда ради ангажовања и своје афирмације на светској балетској сцени, Београд је називала и сматрала својом кућом. Једна је од ретких Руса који су остали у Београду и после оласка совјетских војника 1944. године, потпуно свесна да је то може коштати живота. Нина Кирсанова, према многим сведочењима, била је ведра, темпераментна, радознала и

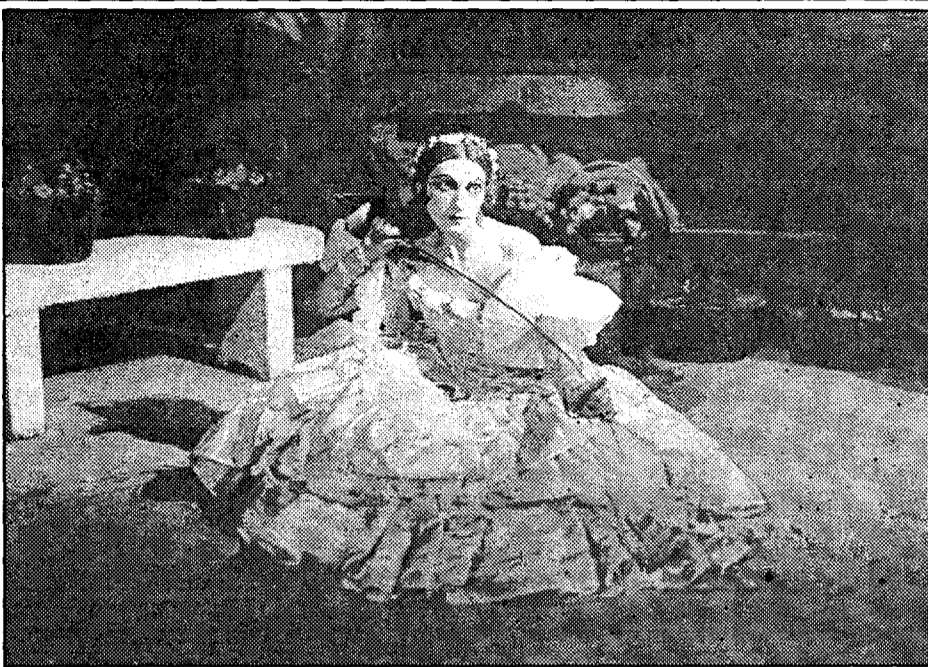
племенита жена, али и вишеструко талентована уметница. Њена блистава београдска каријера трајала је преко четири деценије. Након силаска са сцене наставља да се бави педагошким радом, али остварује и своју давнашњу жељу – завршава археологију на Филозофском факултету у Београду где и магистрира у 70-ој години. Докторат није успела да заврши због позних година.

Балетско вече у Мањезу: Понуда Биничког и Христића

– Млада московска балерина Нина Кирсанова појавила се први пут у Београду 7. новембра 1923. године. Било је то на концерту „Балетско вече“ на сцени зграде „Мањез“ на коме је наступила заједно са Александром Фортунатом, балетским мајстором Лавовског великог позоришта. Уследили су и њихови наступи у представама Народног позоришта, у „Шехерезади“ 9. новембра, и „Валпургијској ноћи“, у „Фаусту“ 15. новембра за који је Фортунатов поставио балет, а он и Кирсанова су били главни солисти. Ови успешни наступи донели су им понуду управе Народног позоришта – Станислава Биничког и Стевана Христића, за ангажман у Балету – каже мр Ксенија Шукуљевић-Марковић, кустос Музеја позоришне уметности Србије, која припрема монографију поводом десетогодишњице смрти Нине Кирсанове. – Ангажман у Народном позоришту у Београду ово двоје балетских

уметника потписали су, међутим, тек 24. фебруара 1924. године, пошто су испунили обавезу у Румунској опери у Букурешту. Кирсанова је постављена за прву белерину, а Фортунато за директора, редитеља и првог играча Бадета Народног позоришта.

Када су њих двоје постали чланови Народног позоришта на челу балетског ансамбла били су Јелена Пољакова, раније прва солисткиња Маријанског театра у Петрограду и Сергеј Стрешњев, такође Рус. Балет је тада био само огранак Народног позоришта у оквиру Опере, започињао је своју четврту сезону и још

У „Жизели”, 1926. године: Може ли се историја српског балета замислити без Рускиње Нине Кирсанове?

ИНО

увек није имао изведено ниједно целовечерње балетско дело. Наиме, у сезони 19-тој – 20-тој 1920. године основана је Опера Народног позоришта у Београду. Тада почиње и историја балета Народног позоришта јер у многим операма постоје делови у којима има балетских сцена па се отуда појавила потреба и за формирањем балетског ансамбла. Већ 1921. године отворена је у Београду и прва Глумачко-балетска школа у којој је, поред ангажмана у Народној позоришту, предавала и Јелена Пољакова.

У ансамблу Јелене Пољакове: 13 представа за београдску публику

– Доласком Кирсанове и Фортуната у Народно позориште, Балет је видно ојачао и добио могућност успостављања правог балетског репертоара – истиче Ксенија Шукуљевић Марковић. – Фортунато је припремио први целовечерњи балет – „Копелију” Леа Малиба, са Кирсановом као Сванилдом, 1. јуна 1924, у својој режији и кореографији. Овај први ангажман Нине Кирсанове у Народној позоришту трајао је до 1926. године и за то време она је остварила главне улоге у 13 музичких дела. Балети „Шехереза-

Остала је незаборавна по својој „Жизели”. А запамтили су је и они који никад нису гледали балет. У позним годинама, глумачки таленат искористила је за улогу у филму „Нешто између”. Сећате ли се симпатичне бакице, мајке Микија Манојловића, која стално ређа пасијанс. То је била Нина Кирсанова.

да”, „Копелија”, „Лабудово језеро”, „Половецки логор”, „Делија крпа у очараном дворцу” и „Жизела” у којима је Кирсанова носила главне улоге, премијерно су први пут били изведени у Народној позоришту.

Иако је стекла велику наклоност и готово постала миљеница београдске публике, Нина Кирсанова одлучује да се опрости са Народним позориштем и крене у свет ради усавшавања и остваривања међународне каријере. Крајем 1926, заједно са Александром Фортунатом, стиже у Париз, престоницу балета. Заједно су имали више успешних наступа, а онда се Фортунату губи траг, а Кирсанова добија ангажман у „Руској опери” која је гостовала по свету. Са њима наступа приликом турнеје по Јужној Америци и у чувеном позоришту Teatro Colon у Буенос Аиресу. Потврду свог великог талента добија ангажманом у трупи велике Ане Павловне и то као примабалерина за карактерне улоге. Са њима наступа на свим континентима од 1927. све до 1931, када умире Ана Павловна, а трупа се разилази. Тада се и Кирсанова враћа у Београд.

Њен други ангажман у Народној позоришту трајаће од јуна 1931. до 1934. године и веома ће се разликовати од првог. Ангажована је не само као примабалерина већ и као шеф балета, кореограф и редитељ. У овом периоду десио се и догађај изузетне важности не само за Кирсанову већ и за историју југословенског балета. Наиме, 1933. године под руководством Нине Кирсанове Балет Народног позоришта остварио је прво инострано гостовање и то у Атини где је приказао четири представе: „Тајну пирамиде”, „Лабудово језеро”, „Цвеће мале Иде” и „Половецки логор” из опере „Кнез Игор”. То је био и први међународни успех нашег балета.

– И прво извођење „Охридске легенде” Стевана Христића везано је за Нину Кирсанову – каже госпођа Шукуљевић-Марковић. – Она је први пут поставила овај балет 1933. године. Истина, био је то само први чин. Христић је наставио даље да компоује ово дело да би балет са четири чина био премијерно изведен 1947. године. Целокупан ангажман Кирсанове у периоду 1931–1934. представља несвакидашњи подухват једног уметника не само у нашој средини него и у светским размерама. Огромно искуство стечено на светским сценама, у светским трупама и наступањем са великим светским балетским уметницима омогућили су јој успешан и свестран ангажман. Као редитељ и кореограф поставила је на сцену 28 кореографија у балетском и оперско-балетском репертоару, а као примабалерина одиграла је 18 главних улога. Руководила је балетским ансамблом и оспособила га да изнесе разноврстан репертоар. Стварала је способне играче. Међутим, и поред несумњивог успеха одлучује се да настави интернационалну каријеру.

После примабалерине код Ане Павловне: Шеф балета у Монте Карлу

Наредних скоро пуних шест година уследили су многобројни наступи у Енглеској, Шкотској, Шпанији, Француској, Холандији, Италији... са чувеним балетским играчима. Европа није заборавила Нину Кирсанову иако на њеној сцени није била активно присутна неколико година. Већ 1934. године ангажована је у Operi de Monte Carlo као шеф балета, примабалерина и корео-

ограф. Ту остаје три сезоне руководећи балетским ансамблом у коме је било познатих светских уметника Обри Хичинс, Игор Швезов, Игор Јускевич и други. Годину дана је провела као примабалерина и кореограф и у Литванској опери у Каунасу. Почетак Другог светског рата затекао је у Паризу.

– За мене је посебно дирљиво што је она у том тренутку 'пожурила да се врати кући у Београд'. Поред толиких кућа које је имала по свету она је једино Београд и Југославију сматрала својим домом. Тада је, уз пуно мука једва успела да стигне у Југославију преко Италије. Те 1939. године наставила се у Риге од Фере и отворила свој балетски студио. Отпочела је каријеру балетског педагога и то веома успешно. Вредност педагога најбоље се види по његовим ученицима, а из њене школе изашли су наши и светски балетски уметници као што су Душица Сивринос, Милорад Мишковић и Трпачић. Из Београда више није одлазила, осим на приватна путовања. После педесетих година наставила се на Чубури у Симе Милошевића 52. Ту је и умрла 3. фебруара 1989. године и сахрањена је у Алеји великана на Новом гробљу. Та жена, која је била светски познато име, која је осетила и знала шта је светски гламур, живела је изузетно скромно. Становала је само у једној собици и кухињи, а мало кунатило је сама направила. Једино од чега се није одвајала био је њен пијанино и мачак Василије – прича Ксенија Шукуљевић-Марковић.

Балерина постаје болничарка

Али ту није крај приче о Нини Кирсановој, још много значајних подухвата за југословенски балет везани су за ову изузетну жену.

Приликом фашистичког бомбардовања Београда 6. априла 1941. године, Народно позориште је било тешко оштећено. Због тога није радило пола године, а прве представе почеле су да се приказују од 1. септембра 1941. у згради Мањежа. У периоду окупације Балет Народног позоришта давао је представе, али, разумљиво, скромнијег репертоара. Углавном су се играли дивертисмани. Нина Кирсанова се у то време прихватила изузетно тешке и одговорне дужности. Од 12. маја 1942. године била је шеф Балета Народног позоришта. У ратним условима сукобљавала се са мноштвом озбиљних проблема, несташица сваке врсте, али је ансамбл држала на окупу са циљем да га очува до ослобођења земље. Али, управо ослобођење је погубно деловало и опустошило балетски ансамбл за који се она брижно и пожртвовано борила. По уласку Црвене армије у Београд, у страху од одмазде, из њега су отишли и руски балетски уметници, али не и Нина Кирсанова. Превијајући рањенике и помажући у операционим салама као сестра инструментарка, она је осам

Почетак Другог светског рата дочекала је у Паризу. И одмах кренула да се врати у Београд – поред толико кућа у свету, само је наш град сматрала домом. Та жена која је знала шта је гламур, до краја живота становаће у једној собици, у кухињи и малом купатилу које је сама доградила на Чубури, у улици Симе Милошевића.

месеци провела потпуно посвећена овом хуманом послу.

– Као медицинска сестра Кирсанова се ангажовала одмах после бомбардовања Београда од стране савезника за Ускрс 15, 16. и 17. априла 1945. године. Овај посао она је дуго година волонтерски радила и пре рата. Од детињства била је добро упуњена у медицину јер јој је мајка била лекар и добровољно је радила као медицинска сестра инструментарка где год се налазила у свету. Иначе, Нина Василевна Кирсанова рођена је у Москви у породици Василија и Зинаиде Ванер. Име Кирсанова узела је као уметничко. У породици је имала два позоришна уметника. Деда по оцу Вилхелм Венер, иначе виртепбершки Немац који је примио православље, био је глумац и карактерни играч – мимичар, члан Большој театра у Москви. Бака по мајци Јелисавета Медведева, била је глумица и такође чланица Большој театра. Отац није допуштао да му ћерка буде балерина и због тога је балетско школовање Нине Василевне почело доста касно, тек у 13. години, пошто је претходно морала да се обавезе да ће завршити гимназију. На Московском театралном училишту завршила је школовање на вишем студијском одсеку 1919. године. Те године се и удала за Бориса Попова, оперског солисту Большој театра. По његовом наговору 1920. полаже аудицију у овом чувеном театру и бива примљена. У Большој театру никада није заиграла, јер је убрзо, заједно са мужем, избегла у Пољску – испричала нам је Ксенија Шукуљевић-Марковић.

Пошто је предратни балетски ансамбл Народног позоришта у Београду био готово сасвим растурен, потреба за балетским подмлатком је била велика. И ко би други и овога пута притекао у помоћ ако не Нина Кирсанова. Она 1946. оснива балет-

После савезничког бомбардовања Београда, оставила се балета, и пуних осам месеци радила је као болничарка, превијајући рањенике и помажући у операционој сали као сестра инструментарка.

ски студио у позоришту, који ће убрзо прерасти у Државну балетску школу, заједно са Балетским одсеком при Музичкој академији. Тако је Нина Кирсанова била заправо један од оснивача и утемељивача развоја Средње балетске школе у Београду. Њен четврти и последњи балетски ангажман у Народној позоришту трајао је од 1. марта 1946. до 1. децембра 1950. Последња, опроштајна балетска представа коју је поставила као кореограф и редитељ била је „Лабудово језеро“ Петра Чајковског, одржана 18. децембра 1951. Овом представом прославила је тридесетпетогодишњицу рада и у њој последњи пут наступила као примабалерина у улози Одилеје као Циганке.

Као археолог путовала је на Блиски исток: Са преко 70 година играла на филму

Одласком у пензију Кирсанова наставља да ради као педагог, кореограф и редитељ у позориштима широм Југославије. Балет сарајевског Народног позоришта своју професионалну делатност отпочео је представом „Жетва“ Бориса Папандопула коју је креирала управо Нина Кирсанова. За ово Папандопулово дело она је написала либрето и поставила га у својој режији и кореографији маја 1950. године. Била је ангажована 1954-1955. и у Македонском народном театру у Скопљу, где је радила на постављању балета и успостављању Балетске школе. Радила је и касније изван ангажмана све до 1960. године, а повела је и Балет Македонског народног театра на прво гостовање у иностранство. Наступали су у Грчкој 1955. са представама „Копелија“ и „Успавана лепотица“.

– Живот Нине Кирсанове био је испуњен стварањем до последњег тренутка. Била је изузетно јака и покретачка личност. Када се коначно опоростила од балета посветила се археологији коју је дипломирала 1964. године, а магистрирала 1969. Њоме се и професионално бавила и много је путовала нарочито у земље Блиског истока. Играјући у преко 50 музичких дела у балетском и оперско-балетском репертоару потврдила се не само као балерина већ и као глумица. Између осталих незаборавно је њено тумачење лика Жизеле у „Жизели“ где је читав први чин глумачки са мало игре, а са много драмске изражајности. Тај глумачки таленат донео јој је и неколико филмских улога чак и у позним годинама. Сигурно да је свакоме остала у сећању бака Микија Манојловића у филму „Нешто између“, која је стално ређала пасијанс. Да, то је била Нина Кирсанова – рекла нам је за крај Ксенија Шукуљевић-Марковић.

На жалост, сигурно је да највећи број гледалаца тог филма није ни наслутио да се иза лика те симпатичне бакице крије једно тако велико и значајно име.

